

הנדון:

יחסים דיפלומטיים וחידוש העליה תמורת ועידה בינלאומית

הצעה סודית

סודי ביותר.

לכבוד מר אנדריי גרומיקו.

חבר הלישכה המדינית של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית של ברית המועצות. סגן ראש הממשלה של ברית המועצות ושר החוץ של ברית המועצות.

הוד מעלתו.

על דעת ממשלת ישראל. הריני מציע לכבודו כי נסכים

בינינו על הצעדים הבאים:

ראשית. ממשלת ברית המועצות תחדש את מלוא היחסים הדיפלומטיים והכלכליים בין שתי ארצותינו. כפי שהיו קיימים ערב ניתוקם על-ידי ברית המועצות ב-1967. שנית. ממשלת ישראל תודיע על נכונותה להשתתף בוועידת שלום בינלאומית למיזרח-התיכון. תחת חסות האו"ם, שבה יכהנו ברית המועצות וארצות-הברית כיושבות-ראש משותפות. ושבה ישתתפו כל הצדדים המעוניינים. ובמיוחד ישראל ואירגון השיחרור הפלסטיני. שלישית. ייפתחו לאלתר שיחות חשאיות בין נציגי ברית המועצות וישראל לדון בחידוש הגירתם של אזרחים סובייטים ממוצא יהודי. המבקשים להתאחד עם משפחותיהם בישראל. וכן בהפסקת פעולות-הענישה נגד המבקשים להגר.

תוך תיקווה לתשובה מהירה. הריני נשאר ברחשי הערכה עמוקים וכו' וכו'.

■ ■ ■

אני מציע בזאת לא שוגרה. כמובן — לא בכתב ולא בעל-פה.

לפני כן אני מציע להעלות מחדש על סדר-היום הלאומי את בעיית יחסינו עם ברית המועצות ולדון בה בלי סנטימנטים. בלי אהבה ושינאה. בדיועה צלולה ובהגיון צונן.

להלן כמה מן הנתונים שאני מציע להביאם בחשבון זה.

■ ■ ■

נתון מס' 1: עניינים אידיאולוגיים לא הפריעו מעולם לברית המועצות לנהל מדיניות-חוץ פרגמטית.

קיים סיכסוך היסטורי בין הבולשביקים והציונים. בבתים יהודיים רבים ברוסיה, בראשית המאה הזאת, זה היה סיכסוך מישפחתי ממש. ריב פשוט בין אחים שהלכו לכיוונים שונים. אולם סיכסוך זה לא הפריע לסובייטים לתמוך בהקמתה של מדינת-ישראל להלכה ולמעשה.

ערב כבלת החלטת-החלוקה על-ידי עצרת-האו"ם הרהים הנציג הסובייטי, אנדריי גרומיקו, את העולם (ואת הקומוניסטים בארץ) כאשר מטר הכרזה סנסציונית של תמיכה בחלוקה. ב-26 בנובמבר 1947 אמר גרומיקו שהצעת-החלוקה "אינה מכוננת נגד הערבים... אין מטרתה לגרום אי-צדק לאחר משני העמים העיקריים בפלסטין. היא משרתת את האינטרסים של העם הערבי והעם היהודי כאחד".

ביום הכרזת המדינה, ה-14 במאי 1948, כאשר ארצות-הברית דגלה עריון בהקמת מיטטר של נאמנות בארץ, נשא גרומיקו באו"ם נאום בעל פאתוס ציני עמוק.

"כפי שאנו יודעים", אמר, "השאיפות של חלק ניכר של העם היהודי קשורות בבעיית פלסטין והמימשל העתידי בה. אין כימט צורך להוכיח עובדה זו. במהלך המלחמה האחרונה (מלחמת-העולם השנייה) סבלו היהודים צער ויסורים יוצאים-מדהלל... מעריכים את המיספר הכולל של היהודים שניספו בידי התליינים הנאציים. כשישה מיליון נפש בקירוב. האו"ם אינו יכול איננו צריך להסתכל במצב זה באדישות. אילו עשה כן, היה הדבר נגד את העקרונות הרמים של האמנה שלו. הקובעת שיש להגן על זכויות-האדם. בלי קשר לגזע, דת ומין... אשר לשאיפות היהודים לבנין מדינה משלהם. יהיה זה בלתי-צודק שלא להתחשב בכך ולהתבכחש לזכות העם היהודי לממש שאיפה זו."

■ ■ ■

אומרים שבשיתותי עם יצחק שמיר באחרונה אמר גרומיקו: "הסתכל נא ביד זו. מדינתכם לא היתה קמה אלמלא הרמתי אותה לפני 37 שנים!"

אחרי הרמתי זהו באו המישלוחים המאסיביים של הנשק הסובייטי לרוב מתוצרת צ'כוסלובקיה. אני זוכר שערב המיבצע הגדול הראשון במלחמת-העצמאות, מיבצע נחשון, המתיע פלוגתי ליד נמל תל-אביב לנשק זה. הארגונים פורקו מן האוניה. ניקינו את הנשק בלילה משמיה-הסכה ויצאנו בבוקר למיבצע. כעבור כמה חודשים עזרתי בתלינו לפרוק ממטוסי-התובלה את הארגונים שהכילו את מטוסי-הקרב הראשונים של חיל-האוויר הישראלי. שבאו גם הם ישר מן הגוש הסובייטי.

הסובייטים לא פעלו או מתוך אהבת-ישראל. במסקוזה שלט סטאלין, שהתגלה במהרה כאנטי-שמיי פארנאויד. זה לא הפריע לו לעורר להקמת המדינה היהודית. הוא העריך אותה על פני

מושבה בריטית, אשר יכלה לשמש כבסיס להצבת טילים אמריקאיים, המכוונים נגד ברית המועצות.

בקרבמלן לא קבע הרגש. אלא האינטרס הקר. כך זה היה אז. כך זה יכול להיות מחר.

■ ■ ■

נתון מס' 2: לברית המועצות נותרו רק נכסים מעטים במרחב. ועל כן גם שאיפותיה כאן מצומצמות (לפחות בטווח הקרוב).

המיסלוגות הקומוניסטיות נכשלו לגמרי בכל רחבי העולם הערבי.

די בציון העובדה שרק"ח המיסכנה והעלובה היא כיום המפלגה הקומוניסטית החשובה ביותר במרחב, ושמוסקווה מגינה עליה כלביאה על גוריה.

הנכס האסטרטגי היחיד של מוסקווה במרחב הוא המישטר הסורי, הגם שהוא משחק מישחק עצמאי מאוד, ושעתידי מעורפל מאוד. אשר למועמר קדאפי, אני משער שמדינאי מוסקווה מנהלים את המגעים עימו תוך התייעצות עם פסיכיאטרים. אולם די בנכסים מצומצמים אלה כדי למנוע

גרומיקו עם משה שרת (1947): נכס יקר

מישראל כל הישג במלחמה, וכדי לפגוע קשה בכל אפשרות להתקדם לקראת שלום.

אחד הגורמים העיקריים לתבוסת ישראל במלחמת-הלכנון היה הסכסכה-הגנה הסובייטי-סורי. על פי הסכם זה מחויבת ברית המועצות לחוש לעזרת סוריה בשעה שזו מותקפת בשיטחה הריבונית (אך לא בלבנון).

בגלל הסכם זה לא העז אף אריאל שרון קליה-דעת לתקוף את הטילים שממירח לגבול הסורי-לבנוני. אף שהם היו חשובים לאין ערוך יותר מן הטילים שהוצבו בלבנון עצמה. צה"ל גם לא יכול היה לפתוח במיבצע צבאי רחב נגד סוריה, בחזית הגולן. האיום של צה"ל על דמשק (מרק 25 קילומטרים!) הוא אי-יסקר. כי התקפה ככיוון זה היתה גורמת מייד למשבר עולמי של ערבי-מלחמת-עולם.

התוצאה: ישראל נסוגה מלבנון, ומשאירה איתה כולה בידי הסורים ובעלי בריתה.

הסובייטים גם הוכיחו את יעילותם בסיכול מהלכי-שלום שאינם לרווח. סוריה מונעת בעד סעודיה מלתמוך בפה מלא במהלכי-השלום של הציר מצריים-ירדן-אש"ף. גם אחרי שיאסר ערפאת טיהר את אירגונו מן הסוכנים הסוריים והלבנוניים וכינס את מועצתו בעמאן, נראה שעדיין אין ביכולתו לזוז במלוא התנופה לעבר היעד שקבע לעצמו. הן ביגלל מערכת-החלצים של הציר מוסקווה-דמשק, הן ביגלל מערכת-הטרור של סוכני סוריה ולוב. בעלות-הברית של מוסקווה.

אך באותו זמן חוזרת ומכריזה מוסקווה שהיא בעד שלום ישראלי-פלסטיני וישראלי-ערבי, על פי העקרונות המקובלים בעולם (קיום ישראל בגבולות ה-4 ביוני ומדינה פלסטינית לצידה). אך היא רוצה להיות משולבת בתהליך השלום, כדי להוכיח שהיא קיימת במרחב.

לדעתי בדאי לנו להתחשב ברצון זה — אם אכן רוצים אנחנו בשלום.

■ ■ ■

נתון מס' 3: ארצות-הברית וזה עתה בכיוון זה. בשבועות האחרונים רבו הרמזים, ובעיקבותיהם הדיעות, על מגעים מחודשים בין וושינגטון ומוסקבה לדיון בענייני המרחב שלנו.

לפי כל הסימנים, נעה עתה מטוטלת-היחסים בין שתי מעצמות-העל מקיסאון להפשרה. ימי ה"רטאנט" חוזרים.

נראה שקרה לרונלד רגן מה שקורה לדמגוגים לאומניים ימניים רבים במערב: הם רוצים להיזכר בהיסטוריה כעושי-שלום. כאשר זורחת שמש הרטאנט, היא עשויה להמס גם את הקרח האצלו.

אין רבים המאמינים עדיין ברעיון של "פאקס אמריקאנה" — שלום במרחב בחסותה הבילעדית של ארצות-הברית. חלום זה נקבר תחת עיייה-מפולת של המיפקדה האמריקאית בביירות.

יתכן שהאמריקאים לא רצו כלל בשלום כזה, והעדיפו על פניו מצב של לא-מלחמה-ולא-שלום. יתכן שרצו, אלא שרצון זה היה חלוש מדי, מול פני החזית הכפולה של הסירוב הערבי (סוריה וסוכניה, בחסות מוסקווה) והסירוב היהודי (קנאות הימין, חידלון המרכז ובגידת השמאל האופנתי).

כך אי אחרת: גוברים הסיכויים להסדר אמריקאי סובייטי.

במיקרה קיצוני, הוא יכול להוביל לשלום כפוי. במיקרה פחות קיצוני, הוא יכול לפתוח אפשרות לשלום-מצרן, בהסכמת ישראל ואש"ף.

על רקע זה יש משמעות חדשה לרעיון של ועידת-שלום בינלאומית.

מיסגרת כזאת תאפשר את שילובה המבוקר של ברית המועצות בתהליך השלום. כאחת משתי יושבות-הראש של הוועידה. זוהי גם המיסגרת הנוחה ביותר להכרה הדדית בין ישראל ואש"ף — הכרה שתתבטא בעצם השתתפותן בוועידה. זה לצד זה.

■ ■ ■

ל זה מחייב אותנו לחשוב מחדש — ככל שקשה לבני-אדם ביכלל, ולמיסדר המדיני בפרט, לעסוק בפעולה מוחית כזאת.

כפי שרמזתי במכתב הדימויני, אני מציע לשלב ביחד שלושה דברים: חידוש היחסים, חידוש העליה והוועידה הבינלאומית.

ביסודו של כל הסכם בין עמים ומדינות מונח העיקרון שכל צד צריך להשיג בו משהו התואם את האינטרסים שלו. הסכם שאינו ממלא נתאי זה לא יקום כלל, ואם יקום — לא יחזיק מעמד.

האינטרס הראשון שלנו כלפי ברית המועצות הוא להשיג את חידוש היחסים.

ברית המועצות ניתקה אותם, אחרי מלחמת ששת-הימים וכיבוש הגדה, הרצועה והגולן. היה זה מעשה אווילי מצידה. כהפגנה של מורת-רוח. די היה בהחזרת השגריר לזמרה. ברית המועצות מקיימת יחסים רשמיים ולפעמים יותר מזה. עם מישטרים פאשיסטיים נתעבים במקומות שונים בעולם. ניתוק יחסיה עם ישראל היה מעשה חריג מאוד.

אין אנו מעוניינים בהמשך מצב זה. לכל מדינה כדאי לשמור על יחסים עם כל המעצמות, כדי להימנע מתלות מוחלטת. לישבט ולחסר, בגורם אחד ויחיד. זהו אל-ידי"ת של דיפלומטיה. לנו, היהודים בישראל, יש בכך עניין מיוחד, ביגלל בעיית היהודים בברית המועצות.

אפשר לטעון שאין קשר בין היחסים הממלכתיים בין ירושלים ומוסקווה לבין בעיית היהודים. זה נכון לכאורה. אך הנסיון הוכיח כי ניתוק כזה אינו מחזיק מעמד במציאות.

על כן מוטב לתפוס את השור בקרניו ולהציע לברית המועצות הסדר חדש של בעיית העליה היהודית, יחד עם חידוש היחסים הממלכתיים.

אין טעם לדרוש דברים שהמישטר הסובייטי לא יוכל לעמוד בהם. מסיבות פנימיות ואידיאולוגיות. אך אפשר להשיג פיתרון סביר לבעיית הנוגעת ליהודים הסובייטיים — איש אינו יודע כמה הם — המבקשים באמת להגיע אלינו. התמורה המוצעת היא הסכמת ישראל לוועידת-השלום הבינלאומית.

ברית המועצות רוצה בה מאוד. ארצות-הברית אינה מתלהבת מן הרעיון, אך תסכים לו אם לא תתנגד לכך ישראל. ואם תגיע ההפשרה הבינגושית לנקודה הרצויה.

אני סבור שכינוס ועידה כזאת הוא צעד חיובי כשלעצמו — צעד טוב לשלום, ועל כן גם טוב לישראל. אך גם מי שלהוט פחות לשלום, יכול להגיע למסקנה שבמיסגרת ממלכתית וציונית כזאת כדאי להסכים לכך.

■ ■ ■

אנדריי גרומיקו הוא תופעה מיוחדת-במינה בזירה העולמית. הוא כבר מילא תפקיד מרכזי במדיניות החוץ הסובייטית כאשר יצחק שמיר היה עדיין מחבל צעיר, ושימיעון פרס מכריח-נשק קטן.

איש כזה הוא נכס. הוא כבר ראה את הכל והתנסה בכל. אין לו סנטימנטים. הוא מסוגל לערוך חשבון קר של בדאי ולא-בדאי.

התקרבות ישראלית-סובייטית כדאית. כדאית לברית המועצות, כדאית לנו.

עלינו רק לסגל לעצמנו מושבה פוליטית קרה. אולי נלמד זאת מגרומיקו עצמו?

מאת אודי אבנרי